

некоторых псіхалагічных патрэб чалавека. Прэвентыўная работа з курцамі павінна ўключаць пошук альтэрнатыўных спосабаў задавальнення гэтых патрэб, накіраваных перш за ўсё на рознабаковае развіццё асобы. Трэба ўдасканальваць формы і метады псіхалагічнай дапамогі студэнцкай моладзі, практыкаваць трэнінгавыя заняткі па фарміраванні ўстойлівасці да стрэсаў. Па-трэцяе, курэнне — дзеянне з усвядомленай шкодай для здароўя, што таксама пацвярджаюць вынікі даследавання. Але простае павелічэнне аб'ёму інфармацыі аб негатыўных наступствах курэння тытуню і мерапрыемствы, засяроджаныя на запалохванні імя моладзі, прадэманстравалі сваю неэфектыўнасць. Прафілактычная работа з патэнцыяльнымі курцамі павінна быць сканцэнтравана на фарміраванні ўстановак і формаў паводзін, накіраваных на здаровы лад жыцця (замышчальная тэхналогія). Сутнасць гэтай тэхналогіі заключаецца ў тым, каб прапанаваць студэнту эфектыўную альтэрнатыву курэнню тытуню ў залежнасці ад яго індывідуальных асаблівасцяў і асабістых патрэб (наведванне спартыўных секцый і трэнажорных залаў, вывучэнне замежных моў, авалоданне іграй на музычным інструменце). Фарміраванне матывацыі адмаўлення ад тытуню ў рэгулярных курцоў належыць да сферы медыцынскіх, псіхалагічных і сацыяльных тэхналогій, а медыкаментознае лячэнне тытунёвай залежнасці з'яўляецца прафесійнай кампетэнцыяй толькі ўрача. Праграмы лячэння тытунёвай залежнасці прадугледжваюць змяненне стратэгіі паводзін курца (патрабуюцца дапамога псіхолога і падтрымка сацыяльнага асяроддзя), нікаціназамышчальную тэрапію для прадукінення сіндрому адмены, а таксама размовы ўрача для ўзмацнення матывацыі адмаўлення ад тытуню.

Спіс цытаваных крыніц

1. Чучалин А.Г. Рациональная фармакотерапия заболеваний органов дыхания : Рук. для практикующих врачей. Т. 5 / А.Г. Чучалин [и др.]; под общ. ред. А.Г. Чучалина. — М. : Литтерра, 2004.
2. Баранова И.А. Проблемы диагностики, оценки тяжести и лечения ХОБЛ / И.А. Баранова // Медицинский Совет. — 2008. — № 11–12 [Электронный ресурс].

АРГАНІЗАЦЫЯ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ СТУДЭНТАЎ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ДЫСЦЫПЛІНЫ «АБАРОНА НАСЕЛЬНІЦТВА І АБ'ЕКТАЎ АД НАДЗВЫЧАЙНЫХ СІТУАЦЫЙ. РАДЫЯЦЫЙНАЯ БЯСПЕКА»

Дзюбкова Т. П.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г. Мінск

Рэалізацыя кампетэнтнаснага падыходу ў вышэйшай адукацыі прадугледжвае ўзмацненне праблемна-даследчыцкай і практыка-арыентаванай накіраванасці прафесійнай падрыхтоўкі спецыялістаў, павышэнне ролі самастойнай працы студэнтаў праз укараненне сучасных інфармацыйных тэхналогій і пераход ад трансляцыі выкладчыкам «гатовых» ведаў да

актыўнага пошуку іх студэнтамі, набываць самастойнага вопыту вырашэння праблемных задач і сітуацый, максімальна набліжаных да сферы будучай прафесіі. У адрозненне ад традыцыйнага кваліфікацыйнага падыходу, накіраванага на авалоданне студэнтамі сістэмай ведаў, уменняў і навыкаў для выканання тыповых відаў прафесійнай дзейнасці ў стабільных умовах сацыяльна-эканамічнага развіцця, кампетэнтнасная мадэль падрыхтоўкі спецыялістаў забяспечвае сфарміраванасць у іх сацыяльна-прафесійнай кампетэнтнасці як інтэграванага выніку адукацыі. Сацыяльна-прафесійная кампетэнтнасць праяўляецца ў здольнасці спецыялістаў выпрацоўваць стратэгію эфектыўнай дзейнасці ва ўмовах жорсткай канкурэнцыі на сусветным рынку, эканамічнага крызісу або нестабільнасці іншага паходжання, гатоўнасці прымаць самастойныя і адказныя рашэнні, ва ўменні выконваць не толькі тыповыя заданні, але і вырашаць праблемныя сітуацыі і нестандартныя задачы высокай ступені складанасці. Рацыянальная арганізацыя самастойнай працы студэнтаў стымулюе іх творчую актыўнасць, садзейнічае развіццю мыслення, здольнасці да аналізу і прагназавання на аснове міждысцыплінарных сувязяў і сінтэзу ведаў, да прафесійнай самаадукацыі ў адпаведнасці з парадыгмай «адукацыя праз усё жыццё».

Мэта – прадставіць структуру, арганізацыю і ўмовы эфектыўнасці самастойнай працы студэнтаў пры вывучэнні дысцыпліны «Абарона насельніцтва і аб'ектаў ад надзвычайных сітуацый. Радыецыйная бяспека» ў кантэксце кампетэнтнаснага падыходу.

Самастойная праца студэнтаў – гэта разнастайныя віды іх індывідуальнай і калектыўнай дзейнасці па выкананні розных заданняў пад непасрэдным або апасродкавым метадычным кіраваннем выкладчыка на аўдыторных і пазааўдыторных занятках [1]. У вышэйшых навучальных установах краіны яна ажыццяўляецца ў трох асноўных формах, якія адрозніваюцца ступенню самастойнасці яе выканання і наяўнасцю або адсутнасцю кіравання і непасрэднага кантролю з боку выкладчыка:

- а) самастойная праца студэнтаў ва аўдыторыі (на лекцыях, практычных, семінарскіх і лабараторных занятках), якая арганізавана згодна з раскладам і непасрэдна кантралюецца выкладчыкам (кантралюемая самастойная праца);
- б) самастойная праца студэнтаў па выкананні вучэбнага або даследчыцкага задання пад апасродкавым кіраваннем выкладчыка ў форме планавых кансультацый, творчых кантактаў, прамежкавага або вынікавага тэсціравання, заліку або экзамену (кіруемая самастойная праца);
- в) уласная самастойная праца студэнтаў (самаадукацыя), якая матывавана ўласнымі пазнавальнымі патрэбамі кожнага студэнта, выконваецца па-за аўдыторыяй у найбольш зручны з яго пункта гледжання час і характарызуецца адсутнасцю кантролю з боку выкладчыка (кантралюецца самім студэнтам).

Агульная працаёмкасць дысцыпліны «Абарона насельніцтва і аб'ектаў ад надзвычайных сітуацый. Радыецыйная бяспека» складае 102 гадзіны, размеркаванне якіх выглядае наступным чынам: 68 гадзін аўдыторных заняткаў і 34 гадзіны самастойнай пазааўдыторнай працы студэнтаў. Пры планаванні аўдыторнай нагрузкі трэба аддаваць перавагу практычным і семінарскім заняткам, што дазваляе выкарыстоўваць актыўныя метады і эфектыўныя інфармацыйныя тэхналогіі навучання. Апошнія садзейнічаюць далучэнню студэнтаў да самастойнай пошукавай дзейнасці па набывцці ведаў, уманняў і вопыту вырашэння складаных задач і нестандартных праблемных сітуацый.

Паводле аналітычнага агляду міжнародных тэндэнцый развіцця вышэйшай адукацыі, прадстаўленага Цэнтрам праблем развіцця адукацыі БДУ, мэтазгодна вылучаць дзве формы арганізацыі самастойнай працы студэнтаў:

- а) праца, якую арганізуе выкладчык;
- б) праца, якую арганізуе студэнт без непасрэднага кантролю выкладчыка (падрыхтоўка да лекцый, семінараў, тэсціравання, залікаў або экзаменаў) [2].

Эфектыўная арганізацыя самастойнай працы студэнтаў, метадалагічнае і метадычнае кіраванне якой ажыццяўляе выкладчык, прадугледжвае рашэнне абагульняючых праблемна-сітуацыйных задач, аналіз канкрэтных сітуацый (тэхналогія case study), максімальна набліжаных да прафесійнай дзейнасці, выкарыстанне ролевых і дзелавых гульняў для фарміравання навыкаў прадуктыўнага супрацоўніцтва ў калектыве. Як індывідуальныя, так і калектыўныя вучэбныя заданні павінны садзейнічаць развіццю творчага патэнцыялу студэнтаў. Кантроль самастойнай працы трэба ажыццяўляць толькі персанальна.

Неабходнай умовай эфектыўнасці самастойна арганізаванай працы студэнтаў (без непасрэднага або апасродкаванага кантролю выкладчыка) з'яўляецца забеспячэнне іх адпаведнай вучэбнай літаратурай і метадычнымі матэрыяламі. Арганізацыя самастойнай працы студэнтаў патрабуе стварэння друкаваных або электронных вучэбных выданняў (падручнік або вучэбны дапаможнік, электронны вучэбна-метадычны комплекс, электронны курс лекцый), а таксама даведчаных інфармацыйных рэсурсаў вучэбнага прызначэння (гласарыі, даведнікі, мультымедычныя інфармацыйна-даведчныя сістэмы). Мадэрнізацыя навучання на сучасным этапе прадугледжвае мэтазгоднасць распрацоўкі і ўкаранення ў адукацыйны працэс пры асваенні дысцыпліны «Абарона насельніцтва і аб'ектаў ад надзвычайных сітуацый. Радыецыйная бяспека» вучэбна-метадычнага комплексу (ВМК). Вучэбна-метадычны комплекс – гэта сістэма ўзаемазвязаных і ўзаемадапаўняльных сродкаў навучання, якія практыюцца ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай і выбранай тэхналогіяй навучання, а таксама забяспечваюць дзейнасць выкладчыка і студэнтаў у адукацыйным працэсе з улікам яго мэт, задач і

спецыфікі вывучаемай дысцыпліны. ВМК па дысцыпліне павінен уключаць кампаненты праграмна-нармавыўнага забеспячэння, падручнік (або вучэбны дапаможнік, канспект лекцый), зборнік праблемна-сітуацыйных задач, практыкум па аказанні першай дапамогі пацярпелым, даведнікі, дыдактычныя матэрыялы для прамежкавага і выніковага кантролю ведаў і ўменняў, метадычныя ўказанні для студэнтаў і выкладчыкаў па асваенні і выкладанні дысцыпліны. Павелічэнне долі самастойнай працы студэнтаў з рознай ступенню іх актыўнасці і ўласнай матывацыі патрабуе распрацоўкі ВМК на аснове сучасных інфармацыйных тэхналогій. Вучэбны матэрыял гэтага праграмнага комплексу павінен быць структураваны ў выглядзе модуляў, якія адпавядаюць пэўным раздзелам вучэбнай праграмы, узаемазвязаны з дапамогай гіперспасылак і забяспечаны неабходным мінімумам тэкста і візуалізацыяй (відэа-, фотаінфармацыя, анімацыя) для лепшага засваення новых паняццяў, сцвярджэнняў і вывадаў. Кожны модуль можа быць спраектаваны незалежна ад астатніх пры ўмове, што ўсе яны спалучаюцца ў адзіны комплекс і падпарадкаваны агульнай мэце навучання – фарміраванню кампетэнтнага, усебакова адукаванага спецыяліста з гуманістычным і прыродазнаўчанавуковым светапоглядам, высокім узроўнем агульнай культуры, арыентаванага на прафесійную дзейнасць з улікам магчымых змяненняў і сацыяльна-эканамічных пераўтварэнняў. Структура электроннага ВМК па вышэйназванай дысцыпліне прадугледжвае наяўнасць наступных модуляў:

- а) нулявы модуль, які з'яўляецца ўводзімай да дысцыпліны, вызначае мэты і задачы яе засваення, абгрунтоўвае значнасць для вырашэння і выканання прафесійных, сацыяльных, асобасных і грамадзянскіх задач і функцый;
- б) навучальныя модулі, колькасць якіх залежыць ад агульнага аб'ёму вучэбнага матэрыялу, а назва адпавядае асноўнаму зместу дысцыпліны;
- в) модуль-рэзюмэ, які ўяўляе сабой абагульненне засвоенага матэрыялу і сістэматызацыю ведаў, уменняў і навыкаў з улікам прадметных і міжпрадметных сувязей;
- г) модуль кантролю, які забяспечвае выніковую праверку ўзроўню засваення дзейнасці ў форме кантрольнай работы або тэставых заданняў і дэманстравання практычных навыкаў першай дапамогі пацярпелым у надзвычайных сітуацыях (на манекенах і муляжах).

Мэтазгодна распрацоўваць навучальныя модулі як блокі інфармацыі, якія ўключаюць лагічна завершаныя адну, дзве ці больш умоўных адзінак вучэбнага матэрыялу ў рамках дадзенай дысцыпліны. Так, напрыклад, модуль 1 (М-1) можа аб'ядноўваць тры адносна самастойныя адзінкі інфармацыі адпаведнымі назвамі: «Прыродныя надзвычайныя сітуацыі», «Правілы паводзін насельніцтва ў надзвычайных сітуацыях, звязаных з прыроднымі з'явамі», «Эканамічныя і сацыяльныя наступствы стыхійных бедстваў».

Прагназаванне прыродных надзвычайных сітуацый». У той жа час менавіта «комплекс вучэбных заняткаў, які характарызуецца змястоўным, метадычным, арганізацыйным, ацэначным, тэхналагічным і часавым адзінствам» з сістэмай як дысцыплінарных, так і міждысцыплінарных сувязей уяўляе сабой разгорнутае вызначэнне модуля» [1, с. 64]. Дзякуючы шматкампанентнаму складу навучальных модуляў (уваход у модуль, уводзіны, вучэбныя элементы, вучэбны элемент-рэзюмэ, выйсце з модуля), забяспечваецца самастойнае або часткова самастойнае засваенне студэнтамі матэрыялу з наступным замацаваннем ведаў і ўменняў праз вырашэнне задач і праблемных сітуацый, прамежкавае тэсціраванне і адказы на пытанні для самакантролю. З мэтай дыягностыкі сфарміраванасці кампетэнцый да вучэбных элементаў навучальных модуляў ВМК распрацоўваюцца рознаўзроўневыя тэсты, складаюцца тэставыя заданні розных відаў і формаў, абагульняючыя праблемна-сітуацыйныя задачы, тэхналогіі вырашэння якіх адпавядаюць фарміруемым кампетэнцыям.

Асноўныя патрабаванні да распрацоўкі электроннага ВМК і прынцыпы фарміравання яго элементаў вызначаны ў «Палажэнні аб электронным вучэбна-метадычным комплексе па дысцыпліне для вышэйшых навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь», зацверджаным Міністэрствам адукацыі [3]. Электронны ВМК з'яўляецца па сваёй прыродзе мультымедычным электронным выданнем, якое змяшчае сукупнасць графічнай, тэкставай, лічбавай, аўдыёвізуальнай і іншай інфармацыі. Спробы падмяніць электронны ВМК электроннай копіяй друкаванага вучэбнага выдання (падручніка або дапаможніка) з'яўляюцца памылковымі. Такая практыка забяспечвае трансляцыю «гатовых» ведаў, не садзейнічае прадуктыўнай дзейнасці і выключае ролю студэнта як актыўнага ўдзельніка адукацыйнага працэсу. У цяперашні час патрабуюцца прынцыпова новае адукацыйнае асяроддзе і інавацыйныя сродкі навучання з максімальным выкарыстаннем функцыянальных магчымасцей сучасных інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, якія могуць быць паспяхова рэалізаваны толькі шляхам актыўнага «дыялогу» са студэнтам.

Спіс цытаваных крыніц

1. Макаров А.В. Стандарты вышшага образования нового поколения : сравнительный анализ: учеб.-метод. пособие / А.В. Макаров, Ю.С. Перфильев, В.Т. Федин; под ред. проф. А.В. Макарова. – Минск : РИВШ, 2009. – 268 с.
2. Аналитический обзор международных тенденций развития высшего образования. Раздел 3. Управление самостоятельной работой студентов / аналитик А.М. Алтайцев // Центр проблем развития образования Белорусского государственного университета. № 4 (июль – декабрь 2002 г.) [Электронный ресурс]. – 2002. – Режим доступа: <http://www.charko.narod.ru/index71.html>. – Дата доступа: 03.09.2012.
3. Положение об электронном учебно-методическом комплексе по дисциплине для высших учебных заведений Республики Беларусь // Министерство образования Респуб-лики Беларусь, 29.12.2008 [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступа: <http://www.nihe.bsu.by/info.php>. – Дата доступа: 05.02.2012.